

Nepali Immigrants in Japan

- Damaru Ballabha Paudel*

Japan is an advanced country with high per capita income. The high living standard with disciplined life and well-cultured society are the main essences of Japan. Highly technical human resource is the main resource of this country, which is responsible for popularity of Japanese brands in the world. Furthermore, Japanese economy is also known as knowledge based economy. Good quality education and possibility of getting well-paid job opportunities have always attracted the outsiders in this country. Every year many people from developing world coming Japan either to study or to work. Among them, significant presence of Nepali is also reported. Recent data shows that Nepali immigrants in Japan rank eleventh among the alien population (Statistics Bureau of Japan, 2013). They are living in the status of students, workers (professional jobholders, skilled and non-skilled workers), dependents and permanent residents etc. In 2013, the number of Nepali immigrants reached to 28,005. Among them 9,551 are females. The number of students reached 6, 466 in the same year. The three fourth of Nepali immigrants living in Japan are either students or dependents or skilled labors.

Nepali immigrants are either acquiring knowledge and skills or earning remittances in Japan. Together with they are also learning systematic manner and hardworking culture. These learnings provide easy access to good life style in Japan. A study conducted by Yamanaka (2000) states that on an average a Nepali full time male factory worker earns 265 thousands yen per month while that of female earns 201 thousands yen per month. Moreover, highly educated Nepali immigrants working as professor, researcher or consultants earn about 400-700 thousands yen per month. The dependents earn around 70-150 thousands yen per month. Therefore, earning varies with nature of job and qualification. However, there are some problems too. The most common problem is the barrier of lack of Japanese language skill. The other problems are assimilation in the society and sometimes difficulty to survive if layoff from job for long time.

After study, the technical subjects' graduates have general tendency to work in Japan or find job in other advanced countries. Non-technical subjects' graduates have general tendency of returning to Nepal. Most of the Nepali immigrants are affiliated

* Former MEXT Scholarship Fellow

with the sister organizations of major political parties and in other regional, ethnic and community based organizations together with professional organizations. Nevertheless, all of them unite in some of the cultural as well as national events such as Nepal festival etc. Moreover, the immigrants have deep patriotism and want to return and use their knowledge and skill for the betterment of motherland if provided a comfortable environment for employment or self-employment in Nepal.

जापानमा नेपाली आप्रवासीहरू

-डमरुबल्लभ पौडेल

विषय प्रवेश

जापान विश्वको मानचित्रमा क्षेत्रफलको हिसावले ६२ औं ठूलो स्थानमा आउँछ। जनसंख्याको हिसावले दसौं ठूलो मानिने यस देशको स्थान अर्थतन्त्रको आकारको हिसावले तेस्रो छ। नेपालसँग तुलना गर्दा जापान क्षेत्रफलमा २.५७ गुणा, जनसंख्यामा ४.७८ गुणा र अर्थतन्त्रको आकारमा २९९.१८ गुणा ठूलो रहेको छ। उच्चस्तरीय मानव संशाधन, उन्नत प्रविधि, कठिन परिश्रम, कामप्रतिको लगाव, सांस्कृतिकरूपले धनी तथा अनुशासित सामाजिक व्यवहारका लागि जापानले विश्वमै प्रसिद्धि कमाएको छ। जापानी उत्पादनले संसारमै गुणस्तरको पर्याय बनेका उदाहरणहरू छन्। आर्थिक हिसावले समुन्नत रहेको, शिक्षा र रोजगारीका अवसरका लागि पनि राम्रो कोटीमा गनिने भएकोले विदेशी आप्रवासीहरूका लागि जापान आकर्षणको केन्द्र बनेको छ।

जापानको सन् २०१३ को अनुमानित जनसंख्या १२ करोड ७३ लाख ३७ हजार रहेकोमा विदेशी आप्रवासीहरूको संख्या २२ लाख ८९ हजार ७ सय ९७ रहेको छ (Statistics Bureau of Japan, 2013)। विदेशी आप्रवासीको संख्या जापानी जनसंख्याको १.८० प्रतिशत रहेको छ। कुल आप्रवासी विदेशीहरूमध्ये नेपालीहरूको संख्या २८ हजार पाँच अर्थात् १.२२ प्रतिशत रहेको छ। जापानमा नेपालीहरूको संख्या कुल विदेशीहरूमध्ये ११ औं स्थानमा पर्न आउँछ। जनसंख्याको हिसावले जापानमा रहेका विदेशीहरूमध्ये क्रमशः चिनियाँ, कोरियन, फिलिपिनी, ब्राजिलियन, अमेरिकन, ताइवानी, भियतनामी, पेरुभियन, थाई तथा इण्डोनेसियनहरू पछि नेपाली पर्दछन्। नेपालीहरू पछि क्रमशः भारतीय, बेलायती र अष्ट्रेलियनहरूको संख्या आउँछ (हेर्नहोस् तालीका १, बाँयाखण्ड)।

तालिका १: सन् २०१३ मा जापानमा कुल विदेशी आप्रवासी र आप्रवासी विद्यार्थीहरू

विदेशी आप्रवासी				विदेशी विद्यार्थी			
क्र.सं.	राष्ट्रियता	संख्या	प्रतिशत	क्र.सं.	राष्ट्रियता	संख्या	प्रतिशत
१	चिनियाँ	७,००,५८५	३०.६०	१	चिनियाँ	१,०३,६६५	५८.०४
२	कोरियन	५,५८,३४८	२४.३८	२	कोरियन	१७,८८७	१०.०२
३	फिलिपिनी	२,१४,२८१	९.३६	३	भियतनामी	१४,९२०	८.३५
४	ब्राजिलियन	१,८६,७७१	८.१६	४	नेपाली	६,४६६	३.६२
५	अमेरिकन	७९,५६५	३.४७	५	ताइवानी	५,६५९	३.१७
६	ताइवानी	७५,६८२	३.३१	६	थाई	३,२८५	१.८४
७	भियतनामी	६४,३३२	२.८१	७	इण्डोनेसियन	२,९००	१.६२
८	पेरुभियन	४९,१४२	२.१५	८	अमेरिकन	२,५३९	१.४२
९	थाई	४६,६४८	२.०४	९	मलेसियन	२,४४४	१.३७
१०	इण्डोनेसियन	३२,५८५	१.४२	१०	बर्मिज	१,६९८	०.९५
११	नेपाली	२८,००५	१.२२	११	मंगोलियन	१,५५२	०.८७
१२	भारतीय	२४,६४४	१.०८	१२	श्रीलंकन	१,०९८	०.६१
१३	बेलायती	१८,८८७	०.८२	१३	फ्रेञ्च	९५७	०.५४

१४	अष्ट्रेलियन	१५,२४४	०.६७	१४	बंगलादेशी	९२२	०.५२
१५	अन्य	१,९५,०७८	८.५२	१५	अन्य	१२,६०४	७.०६
१६	कुल	२२,८९,७९७	१००.००	१६	कुल	१,७८,५९६	१००.००

तथ्यांक स्रोत: Statistics Bureau of Japan (2013)

नोट: प्रस्तुत तथ्यांक २०१३ जुन ३० सम्म अद्यावधिक गरिएको आंकडामा आधारित छ ।

जापानमा रहेका कुल विदेशी आप्रवासी संख्याको ७.८० प्रतिशत विद्यार्थी रहेका छन् । सन् २०१३ को जुनसम्ममा जम्मा १ लाख ७८ हजार ५ सय ९६ जना विदेशी विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेको आधिकारिक तथ्यांकले देखाएको छ । कुल विदेशी विद्यार्थीहरूमध्ये आधाभन्दा बढी (५८.०४ प्रतिशत) विद्यार्थीहरू त चिनीयाँ छन् । यसैगरी क्रमशः १०.०२ प्रतिशत कोरीयन, ८.३५ प्रतिशत भियतनामी रहेका छन् भने नेपाली विद्यार्थीहरूको संख्या चौथो स्थानमा आउँछ र कुल विदेशी विद्यार्थीको ३.६२ प्रतिशत अर्थात् ६ हजार ४ सय ६६ जना रहेको छ । नेपाली विद्यार्थीहरूको संख्या पछि क्रमशः ताइवानी, थाई, इण्डोनेसियन, अमेरिकन, मलेसियन, बर्मिज, मंगोलियन, श्रीलंकन, फ्रेञ्च तथा बंगलादेशी विद्यार्थीहरू रहेका छन् (हेर्नुहोस् तालीका १, दाँयाखण्ड)। जापान स्टुडेण्ट सर्भिस अर्गनाइजेसन (JASSO) को तथ्यांक अनुसार विभिन्न राष्ट्रिय, स्थानीय तथा निजी विश्वविद्यालय तथा कलेजहरूमा विभिन्न देशका ग्राजुएट, अण्डरग्राजुएट, जुनियर कलेज, प्राविधिक कलेज, व्यवसायिक तालीम कलेज, विश्वविद्यालय तयारी कोर्स आदिसमेतमा गरी होक्काइडो क्षेत्रमा २ प्रतिशत, तोहोकुमा ३ प्रतिशत, कान्तोमा ४७ प्रतिशत, चुबुमा ११ प्रतिशत, किन्कीमा १८ प्रतिशत, चुगोकुमा ५ प्रतिशत, सिकोकुमा १ प्रतिशत र क्युसुमा १३ प्रतिशत विदेशी विद्यार्थीहरू अध्ययनरत रहेका छन् (JASSO, 2014) ।

आप्रवासी नेपालीहरूको स्थिति

तथ्यांकले के देखाउँछ भने आप्रवासी नेपालीहरूको संख्या जापानमा प्रतिवर्ष बढ्दै गइरहेको छ । सन् २००६ मा ७ हजार ८ सय ४४ को संख्यामा रहेका नेपालीहरूको संख्या प्रत्येक वर्ष बढेर सन् २०१३ जुनसम्ममा २८ हजार ५ पुगेको छ भने यसै अवधिमा नेपाली आप्रवासी विद्यार्थीको संख्या १ हजार १ सय ३८ बाट बढेर ६ हजार ४ सय ६६ पुगेको छ । सन् २००८ मा नेपाली आप्रवासीको संख्या ३०.९२ प्रतिशतको उच्च दरमा बढेको थियो भने सन् २०१० मा नेपाली आप्रवासी विद्यार्थीको संख्या ७९.७७ प्रतिशतले ह्वातै बढेको देखिन्छ (हेर्नुहोस् तालीका २) । यसैगरी लैंगिक संरचनाको विश्लेषण गर्ने हो भने सन् २००६ तिर दुई तिहाई भन्दा बढी पुरुष र एक तिहाई भन्दा कम महिला रहेकोमा पछिल्ला वर्षहरूमा महिलाको संख्या एक तिहाई भन्दा बढी पुगेको देखिन्छ ।

तालिका २: जापानमा रहेका आप्रवासी नेपाली जनसंख्याको लैंगिक संरचना र वृद्धिदर

वर्ष	कुल नेपाली आप्रवासी						नेपाली आप्रवासी विद्यार्थी	
	कुल संख्या	वृद्धि प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत	संख्या	वृद्धि प्रतिशत
२००६	७,८४४	-	५,५२८	७०.४७	२,३१६	२९.५३	१,१३८	-
२००७	९,३८४	१९.६३	६,६५७	७०.९४	२,७२७	२९.०६	१,३९८	२२.८५
२००८	१२,२८६	३०.९२	८,८१४	७१.७४	३,४७२	२८.२६	१,५५४	११.१६
२००९	१५,२५५	२४.१७	१०,७७९	७०.६६	४,४७६	२९.३४	१,६८१	८.१७
२०१०	१७,५२५	१४.८८	१२,०१३	६८.५५	५,५१२	३१.४५	३,०२२	७९.७७
२०११	२०,३८३	१६.३१	१३,६४७	६६.९५	६,७३६	३३.०५	३,५८९	१८.७६
२०१२	२४,४६५	२०.०३	१६,०८०	६५.७३	८,३८५	३४.२७	४,७९३	३३.५५
२०१३	२८,००५	१४.४७	१८,४५४	६५.९०	९,५५१	३४.१०	६,४६६	३४.९१

तथ्यांक स्रोत: Statistics Bureau of Japan (2013)

भिसाको प्रकार र अवस्था

जापानमा नेपालीहरूको संख्या किन बढिरहेको छ त ? जापानमा आप्रवासी नेपालीहरू आउनुको उद्देश्य के हो ? उनीहरूको बसोवास र भिसाको प्रकार कस्तो छ ? भन्ने जिज्ञासाहरू हुनु स्वाभाविक छ । सन् २०१३ को तथ्यांक अनुसार नेपालीहरूको भिसाको प्रकार तालीका ३ मा उल्लेख गरे अनुसार रहेको छ । जापानले विदेशी आप्रवासीहरूलाई साधारणतया छ प्रकारका भिसा दिने गरेको पाइएको छ । जसमा कूटनीतिक भिसा, अफिसियल भिसा, कामका लागि भिसा (प्राध्यापक, धार्मिक कार्य, लगानीकर्ता/ब्यवसायी, उपचार सेवा, अनुसन्धानकर्ता, प्रशिक्षक, इन्जिनियर, विशेषज्ञ, कम्पनी भित्रको सरुवा र सीपयुक्त श्रमिक), साधारण भिसा (सांस्कृतिक कार्य, विद्यार्थी, तालीम, आश्रित परिवार), भ्रमण भिसा र विशेष भिसा (तोकिएका कार्यहरू, जापानी नागरिकका परिवार, लामो बसोवास) पर्दछन् । यसको अलवा भिसाको अवधि थप्नु नपर्ने गरी स्थायी बसोवासका लागि स्थायी बसोवास कार्डसमेत जारी गर्ने गरेको पाइन्छ । जापानमा बस्ने कुल नेपालीहरूमध्ये आधाभन्दा बढी अर्थात् ५१.१२ प्रतिशत साधारण भिसामा बसेका छन् । जसमा २३.०९ प्रतिशत विद्यार्थी र २७.८४ प्रतिशत आश्रित भिसामा बसेको पाइन्छ । त्यसैगरी ३१.३६ प्रतिशतले कामका लागि भिसा लिएका छन् र यसमा सीपयुक्त श्रमिकको संख्या कुल नेपाली जनसंख्याको २४.५० प्रतिशत रहेको तथ्यांकले देखाउँछ । कुक भिसामा आउनेहरूलाई सीपयुक्त श्रमिकमा गणना गरिएकोले यस्ता श्रमिकको संख्या बढी देखिएको हो । जापानमा स्थायी बसोवास गरेका नेपालीको संख्या सन् २०१३ मा २ हजार ६ सय ६४ पुगेको छ, जुन कुल नेपाली आप्रवासी संख्याको ९.५१ प्रतिशत हो । यसैगरी ६.७५ प्रतिशत नेपालीहरू विशेष भिसामा बसेका छन् भने कूटनीतिक भिसा, अफिसियल भिसा र भ्रमण भिसामा रहेका नेपालीको संख्या अन्यको तुलनामा ज्यादै थोरै रहेको छ । कुल नेपाली आप्रवासी जनसंख्याको तीन चौथाइभन्दा बढी अर्थात् ७५.४३ प्रतिशत हिस्सा आश्रित परिवार, सीपयुक्त श्रमिक र विद्यार्थीको रहेको छ ।

तालिका ३: सन् २०१३ मा जापानमा रहेका नेपालीहरूको बसोबास तथा भिसाको प्रकार

क्र.सं.	बसोबास तथा भिसाको प्रकार	संख्या	प्रतिशत	भिसाको अवधि
१	कूटनीतिक भिसा (Diplomatic)	२४	०.०९	मिसनको अवधिभर
२	अफिसियल भिसा (Official)	२७	०.१०	मिसनको अवधिभर
३	कामकालागि भिसा (Working Visa)	८,७८२	३१.३६	एक पटकमा ३ वर्षसम्म
३.१	प्राध्यापक (Professor)	६५	०.२३	
३.२	धार्मिक कार्य (Religious activities)	१	०.००४	
३.३	लगानीकर्ता/व्यवसायी (Investor/Business Manager)	५५९	२.००	
३.४	उपचार सेवा (Medical Services)	४	०.०१	
३.५	अनुसन्धानकर्ता (Researcher)	२१	०.०७	
३.६	प्रशिक्षक (Instructor)	११	०.०४	
३.७	इन्जिनियर (Engineer)	४१८	१.४९	
३.८	विशेषज्ञ (Specialist in Humanities/International Services)	८०६	२.८८	
३.९	कम्पनीभित्रको सरुवा (Intracompany Transferee)	३७	०.१३	
३.१०	सीपयुक्त श्रमिक (Skilled Labor)	६,८६०	२४.५०	
४	साधारण भिसा (General Visa)	१४,३१६	५१.१२	
४.१	सांस्कृतिक कार्य (Cultural activities)	२४	०.०९	एक पटकमा १ वर्षसम्म
४.२	विद्यार्थी (College Student)	६,४६६	२३.०९	एक पटकमा २ वर्षसम्म
४.३	तालीम (Training)	३०	०.११	एक पटकमा १ वर्षसम्म
४.४	आश्रित परिवार (Dependent /family stays)	७,७९६	२७.८४	एक पटकमा ३ वर्षसम्म
५	भ्रमण भिसा (Temporary Visitor)	३०२	१.०८	एक पटकमा ३ महिनासम्म
६	विशेष भिसा (Specified Visa)	१,८९०	६.७५	एक पटकमा ३ वर्षसम्म
६.१	तोकिएका कार्यहरू (Designated activities)	८३३	२.९७	
६.२	जापानी नागरिकका परिवार (Spouse or Child of Japanese)	५१२	१.८३	
६.३	लामो बसोबास (Long-term Resident)	५४५	१.९५	
७	स्थायी बसोबास (Permanent Resident)	२,६६४	९.५१	असीमित, भिसा थप्नु नपर्ने
८	कुल	२८,००५	१००.००	

तथ्यांक स्रोत: Statistics Bureau of Japan (2013)

यसबाट के प्रष्ट हुन्छ भने जापान आउँने बहुसंख्यक नेपालीहरू कित ज्ञानको खोजीमा आएका छन् कित अवसरको खोजीमा आएका छन्। खासगरी जापान सरकार प्रदत्त मोम्बुकागाकुस्यो, जोइण्ट जापान वर्ल्ड बैंक, जोइण्ट जापान आइएमएफ, एडिबी, जाइका, जापान फाउण्डेसनले प्रदान गर्नेजस्ता निर्धारित प्रकृतिका छात्रवृत्ति र प्रोफेसरद्वारा सिफारिस गरिने र स्थानीय फाउण्डेसनहरूबाट प्रदान गरिने छात्रवृत्तिको आकर्षणको कारण नेपाली विद्यार्थीहरू जापानलाई अध्ययनका लागि राम्रो गन्तव्य मान्छन्। छात्रवृत्ति नभए पार्टटाइम काममा खट्नुपर्ने भएकोले पढाइमा असर पुग्नसक्छ तर छात्रवृत्तिका कारण विद्यार्थीहरूलाई सहज भएको देखिएको छ। कुनै पनि छात्रवृत्ति नपाउने विद्यार्थीहरूको जीवन कठिन रहेको सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ। जापानमा न्यूनतम ज्यालादर औद्योगिक प्रतिष्ठान

र प्रान्त अनुसार प्रतिघण्टा ६६४ देखि ८६९ येनसम्म रहेको छ । नेपालको तुलनामा यो करीब बीस गुना बढी हो । यसरी प्रतिघण्टा अवसर मूल्य (Opportunity Cost) उच्च रहेको जापानमा आप्रवासीहरूका बयस्क (Adult) आश्रित सदस्यहरूले पनि हप्ताको २८ घण्टासम्म काम गर्न अनुमति पाउँछन् । यसैगरी विद्यार्थीहरूले समेत हप्ताको २८ घण्टासम्म काम गर्ने अनुमति पाउँछन् । भ्रमण भिसामा आउँनेहरूलाई काम गर्न बर्जित छ ।

अध्ययनकार्यमा संलग्न हुने नेपालीहरूमा जापानी भाषास्कूलमा अध्ययन गर्ने, विश्व विद्यालयमा अण्डरग्राजुएट तहमा अध्ययन गर्नेदेखि मास्टर र पिएच. डी. गर्नेहरूसमेत रहेका छन् । उच्च तहमा अध्ययन गर्ने नेपालीहरूको राम्रो प्रगति देखिएको छ । विशेष गरी इञ्जिनियरिंग अध्ययन गर्ने नेपाली विद्यार्थीहरूले जापानमा नै योग्यता अनुसारको काम पाउने गरेका छन् । यसरी काम पाउनेहरूले विशेष गरी अध्यापन, अनुसन्धान, कन्सल्टेन्सी सेवा तथा विभिन्न कम्पनीहरूमा काम गर्ने गरेको देखिएको छ । यसको अलवा भाषा अध्ययन गरी विश्वविद्यालयमा प्रवेश गर्न नसकेका विद्यार्थीहरूले जापानको बसाइ लम्ब्याउन रोजगारी तथा व्यवसाय गर्ने गरेको समेत पाइएको छ । यसरी रोजगारी गर्नेहरूले औद्योगिक प्रतिष्ठानमा काम गर्ने गरेको देखिन्छ भने व्यवसाय गर्नेहरू यदाकदा बाहेक रेष्टुरेण्ट व्यवसायमा हात हालेको पाइएको छ ।

अध्ययनपछिको द्विविधा

अध्ययनपछि नेपाल फर्कने वा जापानमा काम खोज्ने भन्ने द्विविधा रहने गरेको देखिन्छ । नेपालमा भरपर्दो जागीर नभएकाहरूमा फर्कने बाध्यता नभएकोले अध्ययनपछि जापानमार्फत काम गरेर बस्ने प्रवृत्ति देखिएको छ । नेपालमा सरकारी जागिर भएर अध्ययनमा जानेहरूमध्ये प्रायः सबै नेपाल फर्कने गरेको पाइएको छ । तथापि सरकार अन्तरगत प्राविधिक क्षेत्रमा काम गरिरहेका (जस्तै: इञ्जिनियर) हरू भने यदाकदा नेपाल नफर्किइ जापानमै काम गरेर बसेको पनि पाइएको छ । किन नेपाल फर्कन उत्प्रेरणा भएन त भन्ने प्रश्नमा अधिकांश नेपालीहरूको एउटै जवाफ सुन्न पाइन्छ: देशको अवस्था राम्रो छैन, योग्यता अनुसारको जागीर पाइदैन, पाएपनि तलबभत्ताले खान पुग्दैन, जीवन धान्नमा कठिनाई छ, शान्ति सुरक्षा छैन आदि । उच्च शिक्षा हासिल गरेका केही नेपालीहरूले भने जापानको अध्ययन पछि अमेरिका, अष्ट्रेलिया, बेलायत, न्यूजिल्याण्डजस्ता अंग्रेजी भाषा बोलिने देशहरूलाई गन्तव्य बनाउने गरेको पाइन्छ । यस्ता देशमा अध्यापन, अनुसन्धान वा अन्य काम पाउनेहरू ती देशहरूमा जाने गरेको र तत्काल काम नपाउनेहरू जापानमा बसेर ती देशहरूमा अवसरको पर्खाइमा रहेको पनि देखिएको छ । तर सबैको मुटुमा नेपालप्रति अगाध माया रहेको र सधैँभरि देशकै चिन्तनमा रहेको सहजै अनुमान लगाउन सकिन्छ । नेपालमा योग्यता अनुसारको काम पाउँने र देशमा बसेर गरी खाने वातावरण भएमा जहिले पनि नेपाल फर्कन सकिने भन्ने मानसिकता अधिकांश शिक्षित नेपालीहरूमा रहेको पाइएको छ ।

आय आर्जन र रेमिटेन्स

जापान धेरै विकसित देश भएकोले यहाँको मूल्यस्तर तथा ज्यालादर पनि धेरै उच्च रहेको पाइन्छ । ज्याला आर्जन सँगै खर्च अनुपात पनि बढी हुने गर्दछ । विश्वकै सबैभन्दा महंगा शहरहरू जापानमै रहेका हुनाले कमाएको पैसाको ठूलो हिस्सा खर्च भई जाने गरेको पाइन्छ । डेराभाडा, यातायात, खानपिन, युटिलिटी, संचार आदिमा हुने खर्च शहर र मान्छेको खर्च गर्ने प्रवृत्ति अनुसार फरक फरक हुने गरेको देखिन्छ । कोठा शेयर गरेर बस्नेहरूले बढी बचाउने गरका छन् भने परिवारसहित बसोबास गर्नेहरूको खर्च बढी हुने गरेको देखिन्छ । जापानमा कमाइ गरेर बस्ने नेपालीहरूले औसतमा कति बचाउँछन् र कति रकम रेमिटेन्सकोरूपमा नेपाल पठाउँछन् भन्ने जिज्ञासा उठ्ने गरेको

छ । अर्थ मन्त्रालयको तथ्यांक अनुसार सन् २०१२/१३ मा नेपालले कुल नेपाली रुपैयाँ चार खर्बभन्दा माथि रेमिटेन्स प्राप्त गरेको छ (Ministry of Finance, 2013) जुन सन् २०११/१२ मा रु. तीन खर्ब साठी अर्ब तथा कुल गार्हस्थ उत्पादनको २३.१ प्रतिशत थियो । वर्षेनी रेमिटेन्सको मात्रा बढिरहेको छ र यसमा जापानबाट प्राप्त हुने रेमिट्यान्स पनि उल्लेख्य छ । केङको यामानाकाले सन् २००० मा गरेको एक अध्ययनले जापानी औद्योगिक प्रतिष्ठानमा पूर्ण समय काम गर्ने नेपाली पुरुषले औसतमा महिनाको २४० घण्टा काम गर्ने र प्रतिघण्टा एक हजार एक सय आठ येन कमाउने र महिनामा औसत दुई लाख पैसठ्ठी हजार नौ सय बीस तथा नेपाली महिलाले महिनाको उती नै घण्टा काम गर्दा प्रतिघण्टा आठ सय उनान्चालीस येनको दरले महिनामा औसत दुई लाख एक हजार तीन सय साठी कमाउँने कुरा देखाएको छ (Yamanaka, 2000) ।

माथिको अध्ययनलाई मापदण्डको रुपमा लिँदा मास्टर, पि.एच.डी. गरी काममा लाग्ने नेपालीहरूले कामको प्रकृति अनुसार मासिक चार लाख देखि सातलाख येनसम्म कमाउने गरेको पाइन्छ भने सीपयुक्त श्रमिकहरूले दुई लाखदेखि चारलाखसम्म कमाउँछन् । यसैगरी आश्रितहरूले सत्तरी हजारदेखि एक लाख पचास हजारसम्म कमाउने गरेको पाइएको छ । जापानी भाषा अध्ययन गर्न आउने विद्यार्थीहरूले भाषास्कूलमा अध्ययन गर्ने समय अगाडि वा पछाडि काम गरेर अध्ययन शुल्क र खानेबस्ने खर्चको जोहो गर्ने गरेका छन् । विभिन्न एजेण्टहरूलाई मोटो रकम बुझाएर जापान आएको गुनासो गर्ने यस्ता विद्यार्थीहरूले आफ्नो अपेक्षा अनुरूपको कमाइ नभएको र स्कूल फि र खाने बस्ने खर्च कटाएर ऋणसमेत तिर्नुपर्ने भएकोले धेरै मिहिनेत गर्दा पनि धान्न धौधौ हुने गरेको गुनासो गर्ने गरेको पाइन्छ । यसैगरी नेपालीहरूले गर्ने व्यवसाय भनेको रेष्टुरेण्ट व्यवसाय देखिएको छ । इण्डियन वा इण्डो नेपाली वा नेपाली रेष्टुरेण्टको रुपमा रेष्टुरेण्ट व्यवसाय गर्ने व्यवसायीहरूको संख्या दिनानु दिन बढिरहेको देखिएको छ । टोकियो, ओसाकाजस्ता ठूला शहरहरूका हरेकजस्तो स्टेशनहरूमा नेपालीहरूले रेष्टुरेण्ट संचालन गरेको देखिएको छ । यसरी रेष्टुरेण्ट व्यवसाय गर्नेहरूले मोटो रकम लिएर नेपालबाट कुक भिसामा मान्छे ल्याउने गरेको गुनासो अक्सर सुनिएको छ । जे होस् नेपालीहरूले कमाएर बचाएको पैसा रेमिटेन्सकोरुपमा नेपाल भित्र्याउने गरेका छन् ।

सन् २०१२ मा गैर आवासीय नेपाली (Non Resident Nepali-NRN) हरूले संगठितरुपमा नै नेपालमा लगानी गर्ने उद्देश्यले NRN Investment Company स्थापना गरी लगानी गर्न शुरु गरेका छन् । प्रारम्भमा ८२७ संस्थापक शेयर होल्डरहरू रहेको यस कम्पनीले पहिलो चरणमा लमजुंग जिल्लामा अवस्थित २७ मेघावाट क्षमताको दोर्दीखोला जलस्रोत आयोजनामा लगानी गरिसकेको छ । NRN Investment Company मा जापानमा बस्ने आप्रवासी नेपालीहरूले करीव २० करोड बराबरको लगानी गर्ने प्रतिबद्धता जाहेर गरिसकेका छन् भने दुई चरण (सन् २०१२ र २०१३) मा गरी करीव १० करोड लगानी गरिसकेका छन् । यसरी जापानका आप्रवासी नेपालीहरूले रेमिटेन्सको माध्यमबाट देश विकासमा लगानी गर्न थालिसकेको देखिएको छ ।

राजनीतिक, सामुदायिक संगठनमा आवद्धता

जापानका आप्रवासी नेपालीहरू साधारणतया कुनै न कुनै राजनीतिक दलहरूसँग संलग्न रहेको र प्रवासस्थित दलका भातृ संगठनहरूमा आवद्ध भएको पाइन्छ । यसैगरी पेशागत संगठन, क्षेत्रीय संगठन तथा जातीय संगठनमा आवद्ध भएर काम गरिरहेका नेपालीहरू पनि विभिन्न जमघटमा भेटिने गरेका छन् । वर्षमा यदाकदा एक दुई पटक हुने नेपाल फेष्टिबल बाहेक जापानमा रहेको नेपाली डायस्पोरा विभाजित नै रहेको देखिन्छ । गैर आवासीय नेपाली संगठन जापान शाखामा पनि केही वर्ष अघिसम्म गुटगत गतिविधिहरू देखा परेका थिए । केही संगठनहरूलाई छोडेर नेपालीहरू विभाजनमा नै रमाउने गरेको देखिन्छ भने अझ गाउस्तरका संगठन बनाएर कुनै न कुनै पदमा बसी ठूलो स्टार्टस

देखाउने आम प्रवृत्ति पनि भागिदै गएको छ । तर यस्ता संस्था र संगठनहरूमाफत नेपालको आफ्नो गाउँ ठाउँका स्थानीयस्तरमा विद्यालय, पुस्तकालय, बाटो निर्माण आदिजस्ता विकास निर्माणका काममा सहयोग गर्ने गरेको जस्ता सकारात्मक कामहरू पनि यदाकदा भएका देखिन्छन् । यसै गरी यस्ता संस्थाहरूले नेपाली कलाकारहरूलाई तीज, दशैं, तिहार, ल्होसार वा अन्य यस्तै पर्वको बेला जापानमा आमन्त्रण गरेर नेपाली कला र संस्कृतिको संरक्षण गर्न सहयोग गर्ने पनि गरेका छन् ।

समस्याहरू

नेपाली आप्रवासीहरूले नेपालको तुलनामा जापानमा राम्रो कमाइ गरेका छन् । स्थापित प्रणाली भएको मुलुकको बसाइ सहज हुने भएता पनि यहाँ समस्याहरू पनि त्यत्तिकै छन् । नेपालीहरूलाई सबैभन्दा ठूलो समस्या भनेको भाषाको समस्या हो । यहाँका स्थानीय बासिन्दाले अंग्रेजी नबुझ्ने र बुझ्नेले पनि बोल्न नखोज्ने भएकोले बोलचालको माध्यम भाषाको रूपमा जापानीज नै बोल्नुपर्दछ । बोलचाल र दैनिक व्यवहारमा साधारण जापानी भाषाले पनि काम चलाउन सकिने भएतापनि सरकारी निकाय, स्थानीय निकाय, विश्वविद्यालय तथा औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूमा प्रयोग हुने लिखित भाषा जापानीमात्र हुने गरेबाट र कतिपय अवस्थामा उल्टा गरिदिने व्यक्तिको अभावमा उच्च शिक्षा हासिल गरेर पनि निरक्षर समान हुनुपर्ने बाध्यता पटक पटक आइपर्ने गुनासो प्रायः सबैजसो नेपालीहरूले गर्ने गरेको पाइन्छ । यसैगरी अल्पकालीन बसोवास गरी फर्कनेहरूका सन्ततीहरूको पढाइको भाषा नमिल्ने कारणबाट कठिनाई भोग्नु परेको देखिन्छ । यसको अलवा समाजमा घुलमिल हुन नसक्दा एकांकी जीवन, मेसिनजस्तो जोतिएर काम गर्नुपर्ने, मान्छेका भावनामा कसैले ध्यान नदिने, पैसाको अभाव रहदाँ सापटी लिन गाह्रो हुने आदिजस्ता समस्याहरू पनि रहने गरेका छन् । यस्ता समस्यामा सल्लाह र सुझाव दिने तथा सहयोग गर्ने र मनको भावना साट्ने मान्छे नपाएको अवस्थामा केही नेपालीहरूले निराशाको शिकार भई आत्महत्या जस्तो जघन्य अपराधको बाटो रोजेको पनि हालै यदाकदा घट्ने गरेका घटनाहरूले पुष्टि गरेका छन् । यस अतिरिक्त नेपालीले नेपालीलाई काम लगाइदिने नाममा, नेपालबाट जापानसम्म ल्याउने नाममा मोटो रकम असुलेका गुनासा पनि सुन्नमा आएका छन् ।

निष्कर्ष

जे उद्देश्यले आएपनि हामी नेपालीहरूले जापानमा धेरै कुराहरू सिक्ने गरेका छौं । विद्यार्थीले विकसित देशको शिक्षा प्रणालीसँग साक्षत्कार गर्न पाएर धेरै राम्रा ज्ञानहरू सिकेका छन् । यसैगरी कामका लागि आउनेहरूले यहाँको काम गर्ने तौर तरीका, कामलाई पूजा मान्ने संस्कृति, काम गर्दा गर्दै मर्न पाए भाग्यमानी ठान्ने प्रवृत्ति देखेर आफूलाई पनि कर्मशील बनाउने प्रेरणा लिने गरेका छन् । यसैगरी उच्च शिक्षा हासील गरी प्राविधिक काम गर्नेहरूले यहाँको प्रविधिको ज्ञान र उच्चस्तरको सीप हासिल गरेका छन् । प्रायः सबैले यहाँको अनुशासन, कडा मिहिनेत, समयको पालना, अरुको संमान, गल्ती गरेमा आत्मालोचना, अरुको कुरा ध्यान दिएर सुन्ने बानी, इमान्दारिता, आफ्नो संस्कृतिको माया र राष्ट्रप्रति आफूले गर्नुपर्ने दायित्वका बारेमा केही न केही सिकेकै हुन्छन् । अल्पकालमा जापानमा बस्ने आप्रवासी नेपालीहरूले रेमिटेन्सको माध्यमबाट देशको विकासमा टेवा पुर्‍याए पनि दीर्घकालमा आफूले जानेको ज्ञान र सीपलाई देशकै लागि लगाउने प्रण गर्नु आवश्यक छ र नेपाल सरकारले पनि सक्षम जनशक्तिको पलायनलाई रोकी स्वदेश फर्कन आकर्षित गर्ने नीतिहरू बनाउनेतर्फ पहल गर्न अपरिहार्य छ ।

सन्दर्भ सामग्रीहरू (References)

Ministry of Finance (2013). Economic Survey 2012/2013. Government of Nepal, Kathmandu: Ministry of Finance.

Statistics Bureau of Japan (2013). Alien Statistics June 2013. Available on 16 January 2014 from: <http://www.e-stat.go.jp/SG1/estat/List.do?lid=000001116310>.

Yamanaka, Keiko (2000). Nepalese Labour Migration to Japan: From Global Warriors to Global Workers. *Ethnic and Racial Studies*, 23:1, 62-93

JASSO- Japan Student Services Organization (2014). Available on 15 January 2014 from: http://www.jasso.go.jp/statistics/intl_student/data12_e.html.